

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв України

**МЕТОДИКО-ВИКОНАВСЬКИЙ
АНАЛІЗ ПЕДАГОГІЧНОГО
РЕПЕРТУАРУ**

Програма
для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I-II рівнів акредитації

Спеціальність “Музичне мистецтво”
Спеціалізація “Фортепіано”

Київ – 2006

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв України

МЕТОДИКО-ВИКОНАВСЬКИЙ АНАЛІЗ ПЕДАГОГІЧНОГО РЕПЕРТУАРУ

Програма
для вищих навчальних закладів
культури і мистецтв I–II рівнів акредитації

Спеціальність
“Музичне мистецтво”

Спеціалізація
“Фортепіано”

Київ 2006

Видання здійснено на замовлення Державного методичного центру навчальних закладів культури і мистецтв України

МЕТОДИКО-ВИКОНАВСЬКИЙ АНАЛІЗ ПЕДАГОГІЧНОГО РЕПЕРТУАРУ

Програма для вищих навчальних закладів культури і мистецтв I–II рівнів акредитації. – Київ: “Фірма “ІНКООС”, 2006 – 28 ст.

Укладачі:	О. В. Новіков – викладач Донецької спеціальної музичної школи К. М. Сергєєва – викладач Херсонського музичного училища
Рецензенти:	О. В. Яцков – декан Сімферопольського факультету Донецької державної музичної академії ім. С. С. Прокоф’єва, доцент, заслужений діяч мистецтв України Д. Б. Резнік – викладач-методист Одеського училища мистецтв і культури ім. К. Ф. Данькевича Н. А. Костянтинова – викладач Сімферопольського музичного училища ім. П. І. Чайковського
Відповідальний за випуск	А. І. Ткаченко
Редактор	Л. М. Трачук

© Державний методичний центр навчальних закладів культури і мистецтв, 2006
« Новіков О. В., Сергєєва К. М., 2006

Обсяг курсу
Всього – 108 год.
Практичних – 71 год.
Самостійних – 37 год.

Пояснювальна записка

Навчальна програма “Методико-виконавський аналіз педагогічного репертуару” із спеціальності “Фортепіано” призначена для вищих навчальних закладів I–II рівнів акредитації.

Дисципліна “Методико-виконавський аналіз педагогічного репертуару” відповідно до навчального плану відноситься до комплексу дисциплін професійно-практичної підготовки.

Разом зі “Спеціальним класом фортепіано”, “Педагогічною практикою”, “Методикою навчання гри на фортепіано”, “Аналізом виконавських стилів” та іншими вона забезпечує підготовку молодшого спеціаліста з кваліфікації “Викладач”.

Програма складена на основі освітньо-професійної програми підготовки молодшого спеціаліста і відповідає державним стандартам вищої освіти.

Дисципліна включає 2 кредити, що складає 108 годин, з них практичних – 71 години, самостійних – 37 годин.

Програма розрахована на вивчення дисципліни протягом 3-х семестрів. Заняття практичні та самостійні.

Форми підсумкового контролю визначаються навчальним планом.

На заняттях методико-виконавського аналізу педагогічного репертуару студент повинен навчитися використовувати знання, набуті під час занять із спеціальних, музично-теоретичних та інших дисциплін, у майбутній роботі.

Використовуючи знання, набуті в курсі “Методики викладання гри на фортепіано”, студенти продовжують формувати навички виконавсько-теоретичного аналізу музичного твору, спрямовуючи його на виконання практичних завдань – опанування конкретного репертуару, необхідного для подальшої практичної діяльності майбутнього фахівця, викладача ДШЕВ.

При роботі з студентами треба звернути увагу на питання дотримання авторського тексту, усвідомлення ролі виконавських засобів

(динаміка, агогіка, артикуляція, темпоритм та ін.) для втілення музики композиторів, різних за стилем, а також на вивчення різних редакцій твору, розвиток навичок самостійної інтерпретації та ін.

Навчальний заклад має право вносити обґрунтовані зміни до послідовності викладання навчального матеріалу і розподілу годин по розділах, темах відповідно до обсягу загального бюджетного часу, відведеного на вивчення навчальної дисципліни.

Програма має два розділи.

Перший розділ передбачає знайомство з найбільш відомими збірниками, якими користуються викладачі фортепіано в ДШЕВ. Обговорюються основні завдання роботи ДШЕВ, пов'язані з проблемами естетичного виховання, розкриття творчого потенціалу кожного учня.

На прикладах творів з дитячого репертуару студенти повторюють теми з дисципліни “Методика викладання гри на фортепіано” та поповнюють теоретичні знання практичними навичками.

Другий розділ передбачає групування матеріалу за жанровою ознакою та окрему увагу до особливостей роботи над кожним жанром.

Теоретичні відповіді обов'язково повинні супроводжуватися ілюстраціями музичного матеріалу на інструменті.

До кожного розділу додається перелік необхідної літератури.

Методичні рекомендації щодо організації самостійної роботи студентів

Для творчого осмислення ідей і положень курсу “Методико-виконавський аналіз педагогічного репертуару” студенти повинні самостійно вивчити низку питань дисципліни, що висвітлюються в літературних джерелах і не розглядаються на практичних заняттях.

Обсяг часу на самостійну роботу передбачений навчальним та робочим планом. Програма містить завдання для самостійної роботи, що включають підготовку доповідей, самостійне опрацювання наукової та навчальної літератури.

Перелік тем для самостійної роботи та рекомендацій до них подається в кінці програми.

Форми контролю та критерії оцінювання знань студентів

У V, VI та VII семестрах проводиться залік, на якому треба виконати і проаналізувати декілька музичних творів з педагогічного репертуару. Оцінюються як якість аналізу, так і якість виконання твору.

Завданнями для поточного контролю знань студентів можуть бути:

а) створення самостійної редакції музичного твору;

б) гра репертуару ДШЕВ з виконавсько-теоретичним та педагогічним аналізом.

Відповідно до положення “Про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах”, затвердженого наказом Міністерства освіти України від 02.06.1993 р. № 161, результати складання екзаменів і диференційованих заліків оцінюються за чотирибальною шкалою: “відмінно”, “добре”, “задовільно”, “незадовільно”.

“5” (відмінно) – студент у повній мірі володіє теоретичним матеріалом, відмінно орієнтується у науково-методичній термінології, демонструє особистий підхід до завдання та вміння творчо застосовувати теоретичні знання при виконанні та аналізі педагогічного репертуару. Вміє самостійно опрацювати методичну літературу, розробляти методичні рекомендації, самостійно аналізувати обраний твір.

“4” (добре) – студент непогано володіє теоретичним матеріалом, добре орієнтується у науково-методичній термінології, демонструє певні навички у застосуванні теоретичного матеріалу при виконанні та аналізі педагогічного репертуару. Вміє самостійно користуватися методичною літературою, в аналізі самостійно обраного твору є невеликі недоліки.

“3” (задовільно) – студент недостатньо розкриває зміст теоретичного матеріалу, обмежено володіє науково-методичною термінологією, не пов'язує теоретичні знання з їх практичним застосуванням при виконанні та аналізі педагогічного репертуару. При самостійному аналізі твору робить грубі помилки.

“2” (незадовільно) – студент не може розкрити зміст теоретичного питання, не володіє науково-методичною термінологією, не може застосувати теоретичні знання при виконанні та аналізі педагогічного репертуару. Не вміє користуватися методичною літературою, самостійно аналізувати твір.

ОРІЄНТОВНИЙ ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН.

Назви розділів та тем	Кількість навчальних годин			
	загальн. обсяг	практ. заняття	самот. робота	
I розділ				
Тема 1.1. Початковий період навчання. Фортепіанні школи та збірники для 1–2-го років навчання	15	9	6	
а) проблеми підготовки рухового апарату для гри на фортепіано	5	3	2	
б) створення ігрових ситуацій для оволодіння грою різними штрихами	5	3	2	
в) вивчення фортепіанних шкіл та збірок для початківців	5	3	2	
Тема 1.2. Хрестоматії та збірники для 3–4-х класів	18	10	8	
а) розвиток піаністичних навичок; основні дефекти в організації піаністичного апарату та їх виправлення	9	5	4	
б) аналіз засобів музичної виразності та їх виконання	9	5	4	
Разом годин за V семестр:	33	19	14	
Тема 1.3. Старші класи ДШЕВ. Аналіз інструктивних збірників та видань.	21	18	3	
а) методи навчання гри на фортепіано	7	6	1	
б) порівняння редакцій та створення самостійної редакції твору	7	6	1	
в) музично-виконавський розвиток учня у старших класах ДШЕВ.	7	6	1	
Разом годин за VI семестр	21	18	3	
Разом за III курс	54	37	17	
II розділ				
Тема 2.1. Методика роботи над поліфонічними творами	13	9	4	
а) особливості засобів виразності в старовинній поліфонії	4	3	1	
б) твори І.С.Баха в ДШЕВ	6	4	2	
в) робота над творами сучасної поліфонії	3	2	1	
Тема 2.2. Робота над інструктивними етюдами	15	9	6	

а) вивчення видів фортепіанної техніки та їх застосування	5	3	2
б) вправи на розвиток різних видів техніки	5	3	2
в) аналіз форми та гармонії етюдів як засіб полегшення їх запам'ятовування та виконання	5	3	2
Тема 2.3. Робота над великою формою	15	9	6
а) принцип контрасту та його втілення у творах великої форми	3	2	1
б) формування навичок аналізу сонатного алегро	5	3	2
в) аналіз виконавських засобів виразності у творах великої форми	8	5	3
Тема 2.4. Робота над творами малої форми	11	7	4
а) жанри творів малої форми; цикли та сюїти	5	3	2
б) аналіз виконавських засобів виразності у творах малої форми	6	4	2
Разом годин за VII семестр	54	34	20
Разом за III–IV курси	108	71	37

РОЗДІЛ I

Тема 1.1. Початковий період навчання. 1–2-й класи

Заняття проходять у формі ігрових ситуацій з матеріалу, який потрібен для формування виконавських навичок на початковому етапі навчання.

Осмислення проблем, пов'язаних з організацією піаністичного апарату, проходить у процесі роботи над вправами для підготовки рухового апарату до гри на фортепіано: вправами для закріплення відчуття дії вільної руки (вільне падіння, рух вздовж клавіатури, колові, вгору-вниз, вертикальні, вправи на відчуття опори руки); вправами для розвитку самостійності та сили пальців.

Наступним етапом є використання в ігрових ситуаціях вправ за інструментом для оволодіння грою різними штрихами, розвитку рухливості пальців, техніки першого пальця та ін.

Важливо, щоб у процесі занять учні навчилися розуміти залежність дій піаністичного апарату від художніх слухових уявлень (пісенність – повільність руху, марш – енергійність жесту), відчувати різний ступінь

опори руки, пов'язаний з виразним інтонуванням мелодичних наспівів, потребою координації руху рук при виконанні різних елементів фактури.

Ефективність проведення практичних занять з формування навичок читання з листа залежить від того, як чітко учні уявляють собі його основні компоненти:

- володіння системою нотного запису і технікою прискореного читання;
- вміння розрізняти та поєднувати ряд знаків у комплекси (гамоподібні, арпеджовані та ін.);
- вміння швидко орієнтуватися у відстані між знаками за вертикаллю (інтервали, акорди та ін.);
- структурно-розумове сприйняття тексту.

Одночасно потрібні швидкість та точність моторної реакції, здатність передбачати розгортання музичної тканини.

В ігрових ситуаціях закріплюються елементи навичок вміння бачити та чути текст, який йде попереду матеріалу, що виконується (“фотографування”), оволодіння клавіатурою “всліпу”; аплікатурною технікою (аплікатурною реакцією на горизонтальні та вертикальні комплекси) та ін. На конкретному музичному матеріалі учні опановують логіку укладення фактурних завдань.

Для надбання в ДШЕВ практичних навичок самостійної творчості, елементів імпровізації, можна рекомендувати використовувати при проведенні занять такі завдання: підбір на слух, транспонування мелодичних наспівів; імпровізація та складання закінчення мелодії, яку почав викладач, на заданий ритм, з варіантною зміною мелодії; імпровізація інтонацій “запитання-відповіді”; складання мелодії на віршований текст; імпровізація мелодії другого голосу в ансамблі з викладачем; гармонізація мелодій з використанням різних фактурних формул для акомпанементу; імпровізація в різних формах (рондо, варіаційних, двотричастинних); складання етюдів на задану гармонічну послідовність (“у стилі Черні”); створення п’ес імітаційного складу, варіаційної форми; використання виконавських засобів (динаміки, штрихів та ін.) для відображення характеру музики.

Нотні збірники

1. Школа гри на фортепіано / Під ред. А. Ніколаєва.
2. Школа гри на фортепіано для першого року навчання. / Укл. Н. Кувшиннікова та М. Соколов.

3. Юний піаніст. Вип. I. // Укладач та ред. Л. Ройзман та В. Натансон.
4. Б. Міліч. Маленькому піаністу.
5. Фортепіано. I кл. // Під. ред. Б. Міліча.
6. Артоблевська. Перша зустріч з музикою.
7. Л. Баренбойм. Шлях до музикування.
8. Хрестоматія педагогічного репертуару для фортепіано. // Укл. та ред. Н. Любомудрова, К. Сорокін, А. Туманян.
9. Сучасна фортепіанна музика для дітей II клас. ДМШ. // Укл. та ред. Н. Копчевський.
10. Фортепіано. II кл. // Під. ред. Б. Міліча.
11. Бібліотека юного піаніста. Вип. 1–5. // Укладач В. Натансон.

Всього: 15 годин.

Тема 1.2. Нотні збірники для 3–4 класів

Проходячи педагогічний репертуар з нижчезазначених збірників, окрему увагу слід приділяти розвитку та вдосконаленню техніки музиканта-виконавця та осмисленню композиційних засобів виразності (фактура, мелодія, гармонія, метроритм та ін.) і виконавських засобів (динаміка, агогіка, тембри, аплікатура, штрихи та ін.).

З метою вдосконалення технічного розвитку учня, обговорюються проблеми формування виконавських навичок на підставі художніх та слухових уявлень.

Практичні заняття передбачають конкретизацію уявлень студентів про властивість механіки інструмента, посадку, положення корпусу, руки, пальців під час гри, засоби звуковидобування, які визначають раціональні дії виконавця. На матеріалі підготовлених до виконання п’ес обговорюються питання взаємодії руки та пальців у процесі виразного інтонування мелодій, виконання різних пластів фактури.

Обговорюється залежність перспективи розвитку музиканта від якості формування навичок на початковому етапі навчання (неможливість формування нових навичок без потрібного ступеня закріплення попередніх), основні дефекти в організації піаністичного апарату, які підстерігають учня, та причини їх появи, значення слухового контролю як засобу попередження небажаних навичок. Крім цього студенти демонструють вправи у послідовності, потрібній для формування різних елементів фортепіанної техніки.

Окрема увага приділяється усвідомленню засобів виразності музичної мови.

Для проведення занять учні повинні підготувати 5–7 творів, різних за стилем, жанром та характером. У процесі занять на конкретному музичному матеріалі студенти закріплюють знання, які отримали на уроках з теорії, фаху та методики, про комплекс музично-виразних засобів, які композитор використовує в музичному творі (мелодія, гармонія, метроритм, фактура, динаміка, артикуляція, агогіка та ін.).

При ігрових ситуаціях під час виконання та аналізу виробляється поняття єдності емоційно-виразного, слухового та понятійного компонентів, формується уявлення про засоби виховання художнього мислення учня ДШЕВ у процесі роботи над репертуаром на уроці, усвідомлюється значення виконавських засобів виразності (динаміки, артикуляції, агогіки, апікатури, педалізації та ін.) для розкриття авторського задуму та виразного звучання музичного твору.

Нотні збірники

1. Фортепіано. III клас. // Під ред. Б. Міліча.
2. Хрестоматія педагогічного репертуару для фортепіано. Вип. II, III, IV для ДМШ. // Упоряд. Н. Любомудрова, К. Сорокін, А. Туманян.
3. Юний піаніст. Вип. 2. // Упоряд. та ред. Л. Ройзман та В. Натансон.
4. Поліфонічні п'єси I-V класи ДМШ (БЮП). // Упоряд. В. Натансон.
5. Фортепіано. IV клас. // Під ред. Б. Міліча.
6. Школа фортепіанної техніки. Вип. I. // Упоряд. В. Натансон, В. Дельсон.
7. Збірник етюдів та технічних п'єс, творів російських та радянських композиторів. Зош. 2 III-IV кл. ДМШ.
8. Сучасна фортепіанна музика для дітей IV клас. ДМШ. // Укл. та ред. Н. Копчевський.
9. Юний піаніст. Вип. III. // Укладачі та ред. Л. Ройзман та В. Натансон.
10. Вибрані твори композиторів XVII, XVIII, поч. XIX ст. // Вип. I ред. В. Кувшиннікова.

Всього: 18 годин.

Тема 1.3. Нотні збірники для старших класів ДШЕВ

Поширюються знання, набуті в попередніх розділах та, зокрема, увага приділяється темі “Методи навчання гри на фортепіано”.

Метою занять є осмислення студентами ефективності проблемного методу, його мети – розвитку ініціативи, самостійності, вихованню творчої активної особистості в цілому. Обговорюється необхідність

визначеного рівня знань. Як передумова самостійних дій, навідні питання, підказки викладача, стимулюють студентів до пошуків вірних рішень, підкреслюють значення установки на роботу у режимі творчого пошуку, стимулюють пізнавальну активність.

Прикладом для створення проблемної ситуації може бути самостійне редагування творів Й. С. Баха.

При опрацюванні музичного твору можна рекомендувати такі форми:

- самостійне редагування музичних творів;
- порівняльний аналіз редакцій одного твору (власну редакцію, звучання твору в запису);
- фіксація в нотному тексті виконавських (динамічних, штрихових, агогічних та ін.) нюансів в процесі прослуховування запису музичного твору.

Нотні збірники

1. Фортепіано V клас. // Під ред. Б. Міліча.
2. Сучасна фортепіанна музика для дітей V клас. ДМШ. // Укладач та ред. Н. Копчевський.
3. Етюди та віртуозні п'єси українських композиторів.
4. Етюди IV–VII кл. ДМШ (БЮП). // Упоряд. В. Натансон.
5. Хрестоматія педагогічного репертуару для фортепіано. П'єси зарубіжних композиторів V клас. ДМШ. // Упоряд. та ред. В. Делонової.
6. Фортепіано VI клас. // Під ред. Б. Міліча.
7. Сонати, сонатини, рондо, варіації. Вип. 2. // Упоряд. С. Ляховицька.
8. Вибрані етюди іноземних композиторів для фортепіано. Вип. 5.
9. Збірник етюдів та технічних п'єс російських та радянських композиторів. Зош. 3, 5.
10. Сучасна фортепіанна музика для дітей. VI клас ДМШ. // Укладач та ред. Н. Копчевський.
11. Фортепіано VII клас. // Під ред. Б. Міліча.
12. Сучасна фортепіанна музика для дітей. VII клас. ДМШ. // Укладач та ред. Н. Копчевський.
13. Й. С. Бах. Вибрані твори. Вип. I. // Укладач та ред. Л. Ройзман

Всього: 21 година.

Література

- Алексеев А. Методика обучения игре на фортепиано. – М.: Музыка, 1971.
- Баренбойм Л. Путь к музицированию. – Л.: Советский композитор, 1979.
- Любомудрова Н. Методика обучения игре на фортепиано. – М.: Музыка, 1982.

Светозарова Н., Кременштейн Б. Педализация в процессе обучения игре на фортепиано. – М.: Музыка, 1965.

Фейгин М. Мелодия и полифония в первые годы обучения игре на фортепиано. – М.: Советская Россия, 1960.

Брагина О. О работе над музыкальным произведением/ В сб. Вопросы фортепианной педагогики. III вып. – М.: Музыка, 1979.

Гинзбург П. О работе над музыкальным произведением. – М.: Музыка, 1968.

Савишинский С. Работа пианиста над музыкальным произведением. – М.: Музыка, 1964.

Милич Б. Работа над полифоническим произведением/ В сб. Воспитание пианиста. – К.: Мистецтво, 1964.

Браудо Н. Об изучении клавирных сочинений Баха в музыкальной школе. – Л.: Музыка, 1965.

Милич Б. Воспитание ученика-пианиста 3–4 кл. ДМШ. – К.: Музична Україна, 1979.

Милич Б. Воспитание ученика-пианиста 5–7 кл. ДМШ. – К.: Музична Україна, 1979.

РОЗДІЛ II

Тема 2.1. Методика роботи над поліфонічними творами

Для проведення занять студенти готують 2–3 п'єси різноманітної та імітаційної поліфонії за рекомендацією викладача. Одне з занять відводиться на обговорення основних проблем, пов'язаних з виконанням на фортепіано музики І. С. Баха: уртекст та редакції; виразні можливості інструментів, для яких писав І. С. Бах (клавесин, клавікорд); питання динаміки (динаміко-темброві характеристики, за допомогою яких відображається характер твору в цілому, його частин, гнучко поєднуються мелодії різних голосів; фразування, терасоподібна динаміка та ін.); питання артикуляції (залежність вибору штрихів від характеру музики, міжмотивна, внутрішньомотивна артикуляція, правила “вісімки”, “фанфари” та ін.), питання темпу, аплікатури, педалізації. Студенти надають самостійну редакцію однієї з інвенцій І. С. Баха.

У процесі занять конкретизуються уявлення про послідовність завдань для роботи над п'єсами поліфонічного складу.

Нотний матеріал

1. І. С. Бах. Маленькі прелюдії.
2. І. С. Бах. Нотний зошит А. М. Бах.
3. І. С. Бах. Французька сюїта с-moll.

4. І. С. Бах. Інвенції (2–3 голосні).

5. І. С. Бах. Вибрані прелюдії та фуги з ДТК, ч. I та II.

6. Поліфонічні твори українських та радянських авторів.

Література

Алексеев А. Методика обучения игре на фортепиано.

Милич Б. Воспитание ученика-пианиста.

Мохель Л. Французская сюита с-moll // В сб.: Вопросы фортепианной педагогики. Вып. I.

Курковский Г. Воспитание ученика-пианиста в ДМШ.

Очерки по методике обучения на фортепиано. Вып. II.

Тема 2.2. Методика роботи над етюдами

Для проведення занять студенти повинні підготувати 2–3 етюди на різні види техніки.

При аналізі слід звернути увагу на:

- форму та гармонічну структуру етюда;
- види техніки, що зустрічаються в творі: гамоподібні, арпеджовані послідовності, ламані інтервали, репетиції, мелізми, октавні та акордові послідовності тощо;
- завдання в роботі над технікою: виховання рівності та незалежності пальців поруч зі свободою руки, пластичності кистьових рухів та поєднанні їх з природними, об'єднуючими рухами всієї руки; координацію рухів обох рук у технічно складній фактурі;
- варіанти роботи над технікою: темпові, агогічні, артикуляційні, динамічні, ритмічні, перегрупування за змістом пасажу.

При виборі засобів подолання технічних труднощів треба виходити з:

- конкретного уявлення про звучання;
- піаністичного прийому, який потребує формування;
- фактури етюда;
- аплікатурних прийомів, що відповідають мелодико-інтонаційній та синтаксичній побудові пасажу.

Нотний матеріал

1. К. Черні – Г. Гермер. Етюди. Зош. I та II.
2. К. Черні. Етюди, ор. 299.
3. К. Черні. Етюди, ор. 740.

4. М. Клементі. 29 вибраних етюдів під ред. К. Таузіра.
5. І. Крамер. Етюди, ор. 60.
6. І. Мошковський. 15 віртуозних етюдів, ор. 72.
7. А. Кобилянський. Сім октавних етюдів.
8. Інші етюди за власним бажанням.

Всього: 15 годин

Література

Очерки по методике обучения игре на фортепиано. Вып. I.
А. Николаев. Работа над этюдами и упражнениями.
Алексеев А. Методика обучения игре на фортепиано.
Либерман Е. Работа над фортепианной техникой.
Щанов А. Некоторые вопросы фортепианной техники.
Терентьева Н. К. Черни и его этюды.
Нейгауз Г. Об искусстве фортепианной игры.

Тема 2.3. Робота над великою формою

Для проведення занять студенти готують 2–3 твори крупної форми віденських класиків та інших композиторів з репертуару ДШЕВ. У процесі виконання та комплексного аналізу закріплюється уявлення про особливості структури сонатного алегро, яке володіє найбільшими можливостями для відображення багатогранних життєвих явищ: багатотемністю, контрастними зіставленнями фактури, динаміки, артикуляції та ін. Слід звернути увагу на виразне значення тонального плану; використання гармонічної послідовності Т, Д, S, Т у великому масштабі – як вираження конфліктних елементів сонатної форми, на різні за змістом кульмінації.

Крім того аналізуються виконавські засоби виразності, особливості фіксації їх композиторами-класиками та редакторами. Студентам пропонується зробити порівняльну характеристику різних редакцій класичних сонат, дати оцінку тому, як звучить один і той самий твір у різних виконаннях, самостійно відредагувати матеріал, рекомендований викладачем.

Нотний матеріал

1. М. Клементі. Сонатини, ор. 36, ор. 37, ор. 38, ор. 26.
2. Ф. Кулау. Сонатини.
3. Д. Чімароза. Сонатини.

4. Сонатини В.А.Моцарта та Л. ван Бетховена.
5. Перші частини деяких сонат Гайдна, Моцарта, Бетховена.
6. Варіації – особливості побудови.
7. Варіації віденських класиків.
8. Варіації українських та радянських авторів.
9. Рондо – особливості побудови.
10. Рондо із сонат віденських класиків.

Всього: 15 годин

Література

Алексеев А. Методика обучения игре на фортепиано.
Милич Б. Воспитание ученика-пианиста в ДМШ 3–4 кл.
Ваулин Е. Работа над произведениями крупной формы. // В сб.: Воспитание пианиста. – К.: Мистецтво.
Голубовская Н. Искусство педализации.

Тема 2.4. Робота над творами малої форми

Для проведення занять учні готують 2–3 різнохарактерні п'єси, одна з яких обов'язково кантиленна.

Під час виконання та аналізу обговорюються особливості тришарової фактури гомофонно-гармонічного складу (бас, мелодія, гармонічне заповнення), жанрові ознаки та виразний характер мелодії (фразування, опорно-змістовні моменти, використання підтекстовки для її виразного виконання на підставі асоціацій з мовними та вокальними інтонаціями). Одночасно підкреслюється залежність виконавських засобів від змісту музики (динаміки, артикуляції, аплікатури, визначення ступеня динамічних градацій для гармонійного поєднання усіх шарів фактури); визначаються прийоми втілення виконавського задуму (доцільність пластичних рухів рук, гра “витагнутими” пальцями, звуковидобування з мінімальною атакою); художнє використання педалі. Студентам пропонується зробити самостійну редакцію п'єс, рекомендованих викладачем.

Нотний матеріал

1. Р. Шуман. Альбом для юнацтва ор.68.
2. П. Чайковський. Дитячий альбом ор.39.
3. В. Косенко. 24 п'єси для дітей ор.15.
4. С. Прокоф'єв. Дитяча музика ор.65.

5. Д. Шостакович. Сюїта “Танці ляльок”.
6. П. Чайковський. “Пори року” ор.37 – bis.

Всього: 11 годин

Література

Алексеев А. Методика обучения игре на фортепиано.
Милич Б. Воспитание ученика-пианиста в ДМШ 3–4, 5–7 кл.
Натансон В. Р. Шуман. “Альбом для юношества”. // В сб.: Вопросы фортепианной педагогики. Вып. I.
Дельсон В. Фортепианное творчество и пианизм С. Прокофьева.

Рекомендована література

Алексеев А. Методика обучения игре на фортепиано. – М.: Музыка, 1971.
Баренбойм Л. Путь к музицированию. – Л.: Советский композитор, 1979.
Любомудрова Н. Методика обучения игре на фортепиано. – М.: Музыка, 1982.
Светозарова Н., Кременштейн Б. Педализация в процессе обучения игре на фортепиано. – М.: Музыка, 1965.
Фейгин М. Мелодия и полифония в первые годы обучения игре на фортепиано. – М.: Советская Россия, 1960.
Брагина О. О работе над музыкальным произведением. В сб. Вопросы фортепианной педагогики. III вып. – М.: Музыка, 1979.
Гинзбург П. О работе над музыкальным произведением. – М.: Музыка, 1968.
Савшинский С. Работа пианиста над музыкальным произведением. – М.: Музыка, 1964.
Милич Б. Работа над полифоническим произведением/ В сб. Воспитание пианиста. – К.: Мистецтво, 1964.
Браудо Н. Об изучении клавирных сочинений Баха в музыкальной школе. – Л.: Музыка, 1965.
Милич Б. Воспитание ученика-пианиста 3–4 кл. ДМШ. – К.: Музична Україна, 1979.
Милич Б. Воспитание ученика-пианиста 5–7 кл. ДМШ. – К.: Музична Україна, 1979.

Додаток. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1.1. Початковий період навчання. 1 та 2 класи

Завдання. Зробити аналіз збірок для початківців

Література та нотні видання

Артоболевська Г. Перша зустріч з музикою. – М.: Сов. композитор, 1985
Баренбойм Л. Путь к музицированию. – Л.: Сов. композитор, 1979, 2-е изд.
Баренбойм Л. Путь к музицированию. – Л.: Сов. композитор, 1980 (школа для начинающих).
Беркович И. Школа игры на фортепиано. – К.: Муз. Україна, 1968
Бібліотека юного піаніста. Вип. 1. Укладач В. Натансон
Гнесина Е. Фортепианная азбука. – М.: Сов. Композитор, 1984
Міліч Б. Маленькому піаністу. – К.: Муз. Україна, 1984
Соколова Н. Ребенок за роялем (ансамбли). Хрестоматия для ф-но в 2 и 4 р. с пением.
Сучасна фортепіанна музика для дітей II клас. ДМШ/ Укл. та ред. Н. Кончевський.
Фортепіано. I кл/ Під ред. Б. Міліча.
Хрестоматія педагогічного репертуару для фортепіано/ Укл. та ред. Н. Любомудрова, К. Сорокін, А. Туманян.
Школа гри на фортепіано для першого року навчання/ Укл. Н. Кувшиннікова та М. Соколов.
Школа гри на фортепіано/ Під ред. А. Ніколаєва. – М.: Музыка, 2000
Юний піаніст. Вип. I/ Укл. та ред. Л. Ройзман і В. Натансон.

Завдання. Підготувати доповідь на тему підготовки рухового апарату для гри на фортепіано.

План і тези доповіді

1. Вправи, що необхідні для організації піаністичного апарату:
 - вправи на відчуття ваги руки (нахилення та рухи рукою від плеча, рухи руками від ліктя, “кидок” руки на клавіатуру);
 - вправи на відчуття гнучкості кисті, “дихання” руки;
 - “ліплення” кисті, формування заокругленості пальців та “арочної” форми долоні;
 - формування відчуття опори руки на пальці та свободи передпліччя та ліктьового суглоба;
 - вправи на відчуття незалежності пальців.

2. Вправи за інструментом:

- вправи для оволодіння виконанням штрихів (послідовність оволодіння штрихами);
- вправи на різні види штрихів: нон легато, легато, стакато);
- вправи на координацію рук (виконання одночасно обома руками контрастних штрихів, тривалостей, динамічних відтінків);
- виконання та імпровізація різних за образним змістом ритмоінтонацій (запитальної, окличної, жалібною, веселою тощо);
- вправи на пластичність виконання інтервалів та акордів;
- вправи для роботи першого пальця;
- вправи на оволодіння різними технічними прийомами.

Література

- Артоболевская А.* Первая встреча с музыкой. – М.: Сов. композитор, 1985
Милич Б. Воспитание ученика-пианиста. – К.: Музична Україна, 1977
Михелис В. Первые уроки юного пианиста. – Л.: Музгиз, 1962

Тема 1.2. Нотні збірники для 3 та 4 класів

Завдання. Підготувати доповідь на тему: “Основні дефекти в організації піаністичного апарату та їх виправлення”

План доповіді

1. Важливість початкового етапу навчання для подальшого розвитку піаніста.
2. Посадка за інструментом та її залежність від особливостей будови людини.
3. Вплив посадки та положення рук за інструментом на культуру звуковидобування та технічні можливості піаніста.
4. Основні дефекти в організації піаністичного апарату та їх виправлення.

Література

- Бирмак А.* О художественной технике пианиста. – М.: Музыка, 1973
Гат Й. Техника фортепианной игры. – М.: Музыка; – Будапешт: Корвина, 1967
Нейгауз Г. Об искусстве фортепианной игры. – М.: Музыка, 1967

- Мартинсен К. А.* Индивидуальная фортепианная техника. – М.: Музыка, 1966
Оберман М. Л. Вопросы развития фортепианной техники у учащихся музыкальных школ. В сб.: Воспитание пианиста в ДМШ. – К.: Мистецтво, 1964
Шмидт-Шкловская А. О воспитании пианистических навыков. – Л.: Музыка, 1985

- Щапов А.* Некоторые вопросы фортепианной техники. – М.: Музыка, 1968

Завдання. Розробити методичні рекомендації, присвячені аналізу засобів музичної виразності у творах для 3–4 класу ДШЕВ

Тези до відповіді

- вікові особливості розвитку учнів 3–4 класів та їх вплив на сприйняття музичних творів;
- педагогічний репертуар для 3–4 класів;
- поліфонічні твори у 3–4 класах (підголоскова та контрастна поліфонія, старовинні танці та їх жанрові, метроритмічні, динамічні, артикуляційні особливості);
- твори великої форми у 3–4 класах (варіації на теми народних пісень, сонатини, рондо)
- твори програмного характеру та особливості їх аналізу;
- технічний розвиток учнів 3–4 класів, етюди та вправи на розвиток різних видів техніки – аналіз видів техніки, завдань та прийомів роботи.

Література

- Алексеев А.* Методика обучения игре на фортепиано. – М.: Музыка, 1971
Воспитание пианиста в ДМШ./ Сб. статей, отв. ред. Б. Милич. – К.: Мистецтво, 1964
Коган Г. Работа пианиста. – М.: Музгиз, 1963
Любомудрова Н. Методика обучения игре на фортепиано. – М.: Музыка, 1982
Рабинович И. О работе над полифонией с учащимися начальных и средних классов ДМШ/ В сб.: «Очерки по методике обучения игре на фортепиано», – М.: Музыка, 1965.
Савшинский С.И. Работа пианиста над музыкальным произведением. – М.: Музыка, 1964
Фейгин М. Е. Мелодия и полифония в первые годы обучения игре на фортепиано. – М.: Музыка, 1960.

Тема 1.3. Нотні збірники для старших класів ДШЕВ

Завдання. Зробити самостійну редакцію твору І. С. Баха

Література та нотні видання

- Бах І. С. Нотний зошит А.-М. Бах.
Бах І. С. Французькі сюїти.
Бах І. С. Маленькі прелюдії та фуги.
Бах І. С. 15 двоголосних інвенцій.
Браудо І. Об изучении клавирных сочинений Баха в музыкальной школе. – М.: Музыка, 1965
Дикий Ю. Вопросы фортепианной педагогики и исполнительства. – К.: Муз. Украина, 1961
Калинина Н. Клавирная музыка Баха в фортепианном классе. – Л.: Музыка, 1974
Милич Б. Е. Работа над полифоническими произведениями с учениками ДМШ. /В кн. Воспитание пианиста в ДМШ. – К.: Мистецтво, 1964
Мохель Л. Французская сюита до минор/ В сб. Вопросы фортепианной педагогики. Вып. 1-й. – М.: Музыка, 1973

Завдання. Підготувати реферат на тему: “Творчий музично-виконавський розвиток учня у старших класах ДШЕВ”

Тези до реферату

- головне завдання викладача на цьому етапі – розпізнати перспективного учня, що буде професійно займатися музикою, і надалі розвивати його музично-виконавські здібності;
- яскрава образність та безпосередність, що притаманні учням молодших класів на цьому етапі, мають поєднатися з докладною аналітичною роботою над твором;
- прагнення до більш глибокого пізнання музики повинне заохочуватись викладачем у бесідах про жанрові, стилістичні особливості творів, варіанти їх виконання, слуханні музичних творів у виконанні викладача та інших учнів;
- велику увагу слід приділяти удосконаленню самостійної роботи учня, розвитку його критичного ставлення до свого виконання, внутрішнього слуху та уваги;
- корисним є знайомство учня з іншими галузями мистецтва – живописом, архітектурою, літературою, що допоможе

збагатити його знання про стиль, а також розвинути уяву та розширити його загальний та музичний світогляд;

- викладач має бути уважним до психологічних особливостей підлітка у перехідному періоді, його неврівноваженості та вразливості; підтримувати і заохочувати його професійне вдосконалення, тактовно та вимогливо направляти і спонукати його до самовдосконалення.

Література

- Алексеев А. Методика обучения игре на фортепиано. – М.: Музыка, 1971
Бучинский Г. Д. Развитие навыков самостоятельной работы у учащихся детских музыкальных школ. В сб.: Воспитание пианиста в ДМШ. – К.: Мистецтво, 1964
Воспитание пианиста в ДМШ. / Сб. статей, отв. ред. Б. Милич – К.: Мистецтво, 1964
Коган Г. Работа пианиста. – М.: Музгиз, 1963
Корто А. О фортепианном искусстве. – М.: Музыка, 1965
Любомудрова Н. Методика обучения игре на фортепиано. – М.: Музыка, 1982
Савшинский С. И. Пианист и его работа. – Л.: Музыка, 1961
Савшинский С. И. Работа пианиста над музыкальным произведением. – М.: Музыка, 1964

Тема 2.1. Методика роботи над поліфонічними творами

Завдання. Підготувати доповідь на тему: “Твори сучасної поліфонії у репертуарі ДШЕВ”

План доповіді

1. Роль поліфонії у розвитку піаніста.
2. Твори підголоскової поліфонії у молодших класах: народно-пісенний тематизм, жанрові витоки.
3. Твори контрастної поліфонії – стилізація у творчості сучасних авторів.
4. Твори імітаційної поліфонії – фуги сучасних російських та іноземних композиторів та їх стилістичні і композиційні особливості.
5. Сучасна українська поліфонія в музичній школі – національні риси та сучасна композиторська мова.
6. Робота над творами сучасної поліфонії: методи, прийоми, спільне та відмінне з роботою над старовинною поліфонією.

Література та нотні видання для аналізу

- Милич Б. Е.* Работа над полифоническими произведениями с учениками ДМШ. / В кн. Воспитание пианиста в ДМШ. – К.: Мистецтво, 1964
- Поліфонічні твори для ДМШ і музучилищ.* В. 1–7 – К.: Музична Україна.
- Поліфонічні твори українських радянських композиторів для фортепіано.* – К.: Музична Україна.
- Рабинович И.* О работе над полифонией с учащимися начальных и средних классов ДМШ. / В сб.: Очерки по методике обучения игре на фортепиано. – М., Музыка, 1965.
- Решетняк Л. В.* Методичні аспекти викладання української поліфонії /до проблеми періодизації і типології/. / В зб. Актуальні питання педагогічної підготовки студентів музичних учбових закладів. – Донецьк, ДДК ім. С. Прокоф'єва, 1993.

Завдання. Розробити методичні рекомендації щодо удосконалення роботи над поліфонією в ДШЕВ

Література

- Браудо И.* Об изучении клавирных сочинений Баха в музыкальной школе. – М.: Музыка, 1965
- Дикий Ю.* Вопросы фортепианной педагогики и исполнительства. – К.: Муз. Украина, 1961
- Калинина Н.* Клавирная музыка Баха в фортепианном классе. – Л.: Музыка, 1974
- Милич Б. Е.* Работа над полифоническими произведениями с учениками ДМШ. / В кн. Воспитание пианиста в ДМШ. – К.: Мистецтво, 1964
- Носина В.* Символика музыки Баха. – Тамбов, 1993.
- Рабинович И.* О работе над полифонией с учащимися начальных и средних классов ДМШ. / В сб.: Очерки по методике обучения игре на фортепиано. – М., Музыка, 1965.
- Мохель Л.* Французская сюита до-минор. / В сб. Вопросы фортепианной педагогики. Вып. 1-й. – М.: Музыка, 1973
- Ройзман Л.* О работе над полифоническими произведениями И. С. Баха и Г. Ф. Генделя в с учащимися-пианистами. / В сб.: Очерки по методике обучения игре на фортепиано. – М., Музыка, 1965.
- Фейгин М. Е.* Мелодия и полифония в первые годы обучения игре на фортепиано. – М.: Музыка, 1960.

Тема 2.2. Методика роботи над етюдами

Завдання. Підготувати реферат на тему: “Робота над фортепіанною технікою в ДШЕВ”

План реферату:

1. Важливість розвитку внутрішньослухових уявлень для удосконалення технічних можливостей піаніста.
2. Важливість зручної посадки та позиції рук за інструментом для розвитку рухових навичок.
3. Розвиток рухових навичок в процесі роботи:
 - а) гнучкість та свобода апарату;
 - б) раціоналізація піаністичних рухів та роль аплікатури;
 - в) чергування відпочинку та роботи, економія рухів;
 - г) природність та помірність жестикуляції;
 - д) робота над гамами та вправами.
4. Робота над технічними складностями в музичних творах.
5. Етюдна література для учня ДШЕВ.

Література

- Бирмак А.* О художественной технике пианиста. – М.: Музыка, 1973
- Гат Й.* Техника фортепианной игры. – М.: Музыка; – Будапешт: Корвина, 1967
- Мартинсен К. А.* Индивидуальная фортепианная техника. – М.: Музыка, 1966
- Нейгауз Г.* Об искусстве фортепианной игры. – М.: Музыка, 1967
- Николаев А.* Работа над этюдами и упражнениями/ В сб.: Очерки по фортепианной педагогике. Вып. 1-й. – М.: Музыка, 1955
- Оберман М. Л.* Вопросы развития фортепианной техники у учащихся музыкальных школ. / В сб.: Воспитание пианиста в ДМШ. – К.: Мистецтво, 1964
- Савшинский С. И.* Режим и гигиена работы пианиста. – Л.: Музыка, 1968.
- Терентьева Н. К.* Черни и его этюды. – Л.: Музыка, 1978
- Шмидт-Шкловская А.* О воспитании пианистических навыков. – Л.: Музыка, 1985
- Щапов Н. В.* Некоторые вопросы фортепианной техники. – М.: Музыка, 1968

Завдання. Розробити вправи на розвиток різних видів техніки

Література

- Николаев А.* Работа над этюдами и упражнениями/ В сб.: Очерки по фортепианной педагогике. Вып. 1-й. – М.: Музыка, 1955

Тема 2.3. Робота над великою формою

Завдання. Підготувати доповідь на тему: “Варіаційні цикли віденських класиків у старших класах ДШЕВ”

План доповіді

1. Строгі варіації та особливості їх побудови.
2. Роль та функції теми у варіаціях віденських класиків.
3. Особливості варіювання та “переінструментування” теми.
4. Об’єднуюча функція метроритму.
5. Робота над засобами музичної виразності – туше, динаміка, артикуляція, особливості педалізації.
6. Робота над виконанням мелізмів.

Література

- Алексеев А.* Методика обучения игре на фортепиано. – М.: Музыка, 1971
Бадур-Скода Е. и П. Интерпретация Моцарта. – М.: Музыка, 1972
Ваулин В. А. Работа над фортепианными произведениями крупной формы. / В сб.: Воспитание пианиста. – К.: Мистецтво, 1964
Голубовская Н. О музыкальном исполнительстве. – Л.: Музыка, 1985
Милич Б. Воспитание ученика-пианиста в 5–7 классах ДМШ. – К.: Музична Україна, 1982

Завдання. Підготувати доповідь на тему: “Принцип контрасту та його втілення у творах великої форми”

План доповіді

1. Діалектика сонатної форми; сонатна форма – новий етап у динамізації музичної форми.
2. Будова класичної сонатної форми – роль та функції експозиції, розробки та репризи.
3. Головна та побічна партії – тональний і тематичний контраст.
4. Вияв контрасту у засобах музичної виразності – фактура, динаміка, артикуляція, інструментовка (тембри).
5. Виконавське втілення контрасту і драматургія сонатної форми.
6. Методичні рекомендації по роботі з сонатною формою.

Література

- Алексеев А.* Методика обучения игре на фортепиано. – М.: Музыка, 1971
Бадур-Скода Е. и П. Интерпретация Моцарта. – М.: Музыка, 1972
Ваулин В. А. Работа над фортепианными произведениями крупной формы. / В сб.: Воспитание пианиста. – К.: Мистецтво, 1964
Горюхина Н. А. Эволюция сонатной формы. – К.: Муз. Україна, 1973

Тема 2.4. Робота над п’єсами малої форми

Завдання. Підготувати реферат на тему: “Фортепіанні цикли композиторів-романтиків у репертуарі ДШЕВ”

Література та нотні видання

- Альшванг А. П.И.* Чайковский. 3-е изд. – М., 1970. (Классики мировой музыкальной культуры).
Асафьев Б. О музыке Чайковского. Избранное. – Л., 1972.
Натансон В. Р. Шуман. «Альбом для юношества». / В сб.: вопросы фортепианной педагогики. Вып.1-й. – М.: Музыка, 1973.
Р. Шуман. Альбом для юношества, ор. 68
П. І. Чайковський. Дитячий альбом, ор.39 П. І. Чайковський. Пори року, ор.37.

Завдання. Підготувати методичні рекомендації щодо удосконалення виконання творів кантиленного характеру

Література

- Алексеев А.* Методика обучения игре на фортепиано. – М.: Музыка, 1971
Голубовская Н. Искусство педализации. – Л.: Музыка, 1967
Гофман И. Фортепианная игра. – М.: Музыка, 1962
Корто А. О фортепианном искусстве. – М.: Музыка, 1965
Нейгауз Г. Об искусстве фортепианной игры. – М.: Музыка, 1967
Милич Б. Воспитание ученика-пианиста в 5–7 классах ДМШ. – К.: Музична Україна, 1982

Для нотаток

Для нотаток

Навчальне видання

МЕТОДИКО-ВИКОНАВСЬКИЙ АНАЛІЗ
ПЕДАГОГІЧНОГО РЕПЕРТУАРУ

Програма для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I–II рівнів акредитації

Укладачі: О. В. Новіков, К. М. Сергєєва

Формат 60×84/16. Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 1,4. Наклад 100 прим.

Видавництво “Фірма“ІНКОС”
14116, м. Київ, вул. Маршала Рибалка, 10/8;
Тел./факс: (044) 206-47-29, 206-47-21
E-mail: inkos@carrier.kiev.ua,
inkos@ln.kiev.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного
реєстру видавців, виробників і розповсюджувачів
видавничої продукції № 2006 від 04.11.2004 р.